

א. הקדמה / משנה וגמרא – הקנאת כפל לשומר (לג: - לד.)

1. שמות כב: א-יד, עם רש"י שם כב: ו-יד
2. רמב"ם שכירות א: א,ב
3. רמב"ם שאלה ופקדון א: א,ב
4. רמב"ם שאלה ופקדון ד: א - ג
5. "משנה: המפקיד אצל חברו...גמרא: דקיימא באגם" עם רש"י (לג: -לד.)
6. רש"י ד"ה מתקיף לה רמי כו., ד"ה והא אין אדם מקנה דבר... (לד.)
7. ריטב"א החדשים ד"ה מתקיף לה (לג:)
8. תלמוד ירושלמי מסכת בבא מציעא פרק ג [דף ח טור ד]

2. רמב"ם שכירות א: א,ב

הלכה א

ארבעה שומרים נאמרו בתורה ושלשה דינין יש להם, ואלו הן הארבעה שומרין שומר חנם, והשואל, ונושא שכר, והשוכר.

הלכה ב

ואלו הן שלשה דינין שלהן: ש"ח שנגנב הפקדון ממנו או אבד ואין צריך לומר אם נאנס הפקדון אונס גדול כגון שהיתה בהמה ומתה או נשבת ה"ז נשבע ששמר כדרך השומרין ופטור שנאמר וגונב מבית האיש וגו' ונקרב בעל הבית אל האלהים, השואל משלם הכל בין שאבד דבר השואל או נגנב בין שארעו אונס גדול מזה כגון שמתה הבהמה השואלה או נשברה או נשבת שכך כתוב בשואל ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם, נושא שכר או השוכר שניהם דין אחד יש להן אם נגנב או אבד הדבר השכור או שנטל שכר על שמירתו הרי אלו משלמים, ואם ארעו אונס גדול מזה כגון שהיתה בהמה ומתה או נשברה או נשבת או נטרפה הרי אלו נשבעין שנאנסה ופטורין שנאמר ומת או נשבר או נשבה אין רואה שבועת ה' וגו' וכתוב אם גנוב יגנב מעמו ישלם לבעליו וגו', נמצאת אומר שומר חנם נשבע על הכל, והשואל משלם את הכל חוץ מן המתה בשעת מלאכה כמו שיתבאר, נושא שכר והשוכר משלמין את האבידה ואת הגניבה ונשבעין על האונסין הגדולים כגון שבורה ושבויה ומתה וטריפה, או שאבד הדבר בספינה שטבעה בים או נלקח בלסטים מזויין וכל כיוצא באלו משאר אונסין הגדולים.

3. רמב"ם שאלה ופקדון א: א,ב

הלכה א

השואל כלים או בהמה וכיוצא בהן משאר מטלטלין מחבירו ואבד או נגנב אפילו נאנס אונס גדול כגון שנשברה הבהמה או נשבת או מתה חייב לשלם הכל שנאמר וכי ישאל איש מעם רעהו וגו' ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם, בד"א כשנאנס שלא בשעת מלאכה, אבל אם שאל בהמה מחבירו לחרוש בה ומתה כשהיא חורשת ה"ז פטור, אבל אם מתה קודם שיחרוש בה או אחר שחרש בה או שרכב עליה או דש בה ומתה כשהיא דשה או בשעת רכיבה ה"ז חייב לשלם וכן כל כיוצא בזה, וכן השואל בהמה מחבירו לילך בה למקום פלוני ומתה תחתיו באותה הדרך, או ששאל דלי למלאות בו ונקרע בבור בשעת מלוי, או ששאל קרדום לפצל בו עצים ונשבר בעת שפצל בו מחמת הבקוע וכל כיוצא בזה, ה"ז פטור שלא שאל אלא לעשות בו מלאכה זו והרי לא שינה.

הלכה ב

השואל בהמה מחבירו ומתה וטען השואל שבשעת מלאכה מתה, אם היה המקום ששאלה לילך בו מקום שבני אדם מצויין שם יביא ראייה שמתה או נאנסה בשעת מלאכה ושלא שינה בה ויפטור ואם לא הביא ראייה משלם, שאלה ממנו למלאות בה עפר שבחורבתו שאין העדים מצויין שם, או ששאל ממנו דלי למלאות בו הבור בתוך ביתו ונקרע בבור, אם הביא ראייה יפטור אף משבועה ואם לאו ישבע השואל שבועת השומרים שמתה בשעת מלאכה ויפטור וכן כל כיוצא בזה.

4. רמב"ם שאלה ופקדון ד: א - ג

הלכה א

המפקיד אצל חברו בחנם ונגנב או אבד הרי זה נשבע ונפטור שנאמר וגונב מבית האיש וגו' ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו, ומגלגלין עליו בתוך השבועה שלא פשע אלא שמר כדרך השומרין ולא שלח בו יד ואחר נגנב, שאם נגנב אחר ששלח יד בפקדון חייב באחריותו.

הלכה ב

הואיל ופטר הכתוב את שומר חנם מן הגניבה קל וחומר מן האונסין הגדולים כגון שבורה ושבוייה ומתה והוא שלא שלח יד בפקדון אבל שלח יד בפקדון חייב באונסיו, כיצד דרך השומרים הכל לפי הפקדון יש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית שער כגון הקורות והאבנים, ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בחצר כגון חבילות פשתן הגדולות וכיוצא בהן, ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית כגון שמלה וטלית, ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בתיבה או במגדל ונועל עליו כגון בגדי משי וכלי כסף וכלי זהב וכיוצא בהן.

הלכה ג

השומר שהניח הפקדון במקום שאינו ראוי לו ונגנב משם או אבד אפילו נאנס שם כגון שנפלה דליקה ושרף כל הבית הרי זה פושע וחייב לשלם, ואע"פ שהניח הפקדון עם שלו אם ראוי לשמירה פטור ואם אין המקום ראוי לשמירה חייב בשלו הוא רשאי ואינו רשאי בשל אחרים.

7. ריטב"א החדשים ד"ה מתקיף לה (לג):

מתקיף לה רמי בר חמא והא אין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם. פרש"י ז"ל דאגופה דמתני' מתמה והא אין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם והיאך יקנו לו בעלים כפל שעדיין לא נתחייב בו גנב, ולא נהירא דלישנא דמתקיף לה לא איתמר בשום דוכתא כד קשיא ליה גופה דמתני', לכך נ"ל דמתני' לא קשיא ליה דדילמא טעמא דמתני' משום דרבנן מקנו ליה כפילא מפני תקנת העולם, אבל השתא דפריש בצריכותא דלעיל דטעמא משום דבעל פקדון הוא דמקני ליה כפילא קשיא ליה לרמי בר חמא דהא אין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם.

8. תלמוד ירושלמי מסכת בבא מציעא פרק ג [דף ח טור ד] עם פני משה

ה"א/ המפקיד אצל חברו כו' מנן תיתי ליה אם המצא תמצא בידו הגניבה וכי אין אנו יודעין שאם ימצא הגנב ישלם שנים ומה תלמוד לומר שנים ישלם אם אינו עניין לו תניהו עניין לשלפניו רבי עאל לפירקא דרבי יודן אמר קומיה הדא אמר ליה אמור דבתרה נשבע ולא רצה לשלם נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם לבעל הפקדון וישלם למי שהפקדון אצלו רבי נסה בשם רבי יונה חיים שנים ישלם למקום שהקרן מהלך שם הכפל מהלך

פני משה

מנן תיתי ליה. מנא ליה להתנא דין זה מן התורה דהיכא דשילם השומר דקני ליה כפילה **אם המצא תמצא.** דכתיב בפי' כי יגנב איש שור ושה וגו' אם המצא תמצא בידו הגנבה וגו' שנים ישלם ודרשינן להאי קרא בפי' מרובה דבגנב עצמו הכתוב מדבר

וכי אין אנו יודעין וכו'. שהרי כתב קרא אם ימצא הגנב ישלם שנים ומה ת"ל כאן שנים ישלם **אם אינו ענין לו.** לגנב עצמו שישלם כפל למי שגנב ממנו

תניהו ענין שלפניו. כלומר לפרשה הכתובה לפנינו לקמן כי יתן איש אל רעהו וגו' דבש, ח מישתעי ובטוען טענת גנב בפקדון כדמוקמינן במרובה ולמדנו הכתוב שם דברוצה לפטור עצמו בטענת גנב ואם ימצא שהוא הגנב ישלם שנים וכאן למדנו דאם טען טענת גנב וישלם לו להמפקיד דאם נמצא

הגנב אח"כ שנים ישלם להנפקד

רבי נכנס לשמוע דרשה דר, יודא ואמר לפניו דרשה זו מן הכתוב

א"ל אמור דבתרה. אם כדבריך דמן התורה למדנו דמקני' ליה כפילא להשומר א"כ אימא סיפא נשבע וכו' דמשלם לבעל הפקדון אמאי וישלם למי שהפקדון אצלו אפילו בסיפא דכיון דאמרת דמקרא יתירה דרשינן להאי מילתא היכא רמיזא בהאי קרא דדוקא בשילם ואימא אפי' בנשבע שלא יפסע בה דג"כ פוטר עצמו מן המפקיד ושוב אין עליו כלום

ואם אח"כ נמצא הגנב נהי דהקרן ודאי דמשלם להבעלים הכפל מיהת ישלם להשומר שהרי התורה זכתה לו **רבי נסא וכו'.** משני לעולם אימא לך דמן התורה הוא דקני כפל כששילם ושאני הוא בנשבע שהכתוב גילה לנו במקרא הזה דכתיב חיים שנים ישלם וחיים לשון קרן הוא דכל דבר שהוא משלם כמו שגנב או גזל קרוי חיים כלומר התשלומין שלם מבלתי חסרון וכעין דדרשינן במרובה אחייה לקרן וכו' וה"נ דרשינן למקום שהקרן מהלך שם הפל מהלך והלכך בסיפא ישלם לבעל הפיקדון